

[Time: 2½ Hours]

[Marks:75]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. **All** questions are **compulsory**.
 2. **Figures to right** indicate **full marks**.

1. Write in detail **one** question of the following:- **15**
 - (a) Explain the concept of 'Development'. What are the factors which accelerate the process of development
 - (b) Explain the regional dimension in Indian economic planning
 - (c) Distinguish between micro, meso and macro planning and give suitable examples of Indian experience

2. Write **any two** questions of the following: **15**
 - (a) Distinguish between backward regions and ecological sensitive regions
 - (b) Explain various techniques of regional planning.
 - (c) Discuss the problems of backward regions in India.

3. Write **any two** questions of the following: **15**
 - (a) What is methodology of determining the hierarchical structure of a region.
 - (b) Explain the what extent regional planning strategies have succeeded in India?
 - (c) Distinguish between formal, functional and problem regions.

4. Write any two questions of the following: **15**
 - (a) Explain the concept of 'Region'. What are the indicators, which helps to identify backward regions.
 - (b) Discuss the importance of capital, technology and human skills in contributing to the growth process of an undeveloped economy
 - (c) Discuss the factors, which helps to promote economic development and explain what balanced development.

5. (a) Explain the following concept (**any two**): **8**
 - i) Multi-level planning
 - ii) Tribal Area development
 - iii) Growth and Development
 - iv) National and Regional planning
 - v) Regional backlogs

- (b) Write any **seven** multiple choice questions: **7**
 1. _____ Industries are concentrated at Hugali.

(a) Jute	(b) Cloth	(c) Tea
----------	-----------	---------
 2. Fruit processing factories are located at _____

(a) Nagpur	(b) Kanpur	(c) Vengurla
------------	------------	--------------

Turn Over

3. Development in all area at a time means _____ development.
(a) Balanced (b) Unbalanced (c) Regional
 4. Death rate is _____ in developed countries.
(a) High (b) Low (c) Zero
 5. Tea cultivation found at _____
(a) Hugali (b) Hubali (c) Hingoli
 6. _____ is define the Economic Development.
(a) Radon (b) Poul storm (c) Mayer and Balldwin
 7. Glass Industries are located at _____.
(a) Ballarpur and Gondiya (b) Nagpur (c) Nashik
 8. Birth rate is high found in _____ countries.
(a) Developed (b) undeveloped (c) Developing
 9. There is no increase or decrease in the National income means _____ development.
(a) zero (b) Positive (c) Negative
-

वेळ : २½ तास

एकुण गुण:७५

सूचना: १. सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२. उजवीकडील अंक त्या प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सविस्तर लिहा: १५
- (अ) 'विकास' ही संकल्पना स्पष्ट करा. विकासाची प्रक्रिया गतिमान करणारे घटक स्पष्ट करा.
(ब) भारतीय आर्थिक नियोजनातील प्रादेशिक पैलू स्पष्ट करा.
(क) व्यष्टि नियोजन, मॅसो नियोजन व समष्टि नियोजन यामधील भेद सांगा. भारतातील अनुभवावर आधारित योग्य उदाहरणे द्या.
२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा: १५
- (अ) मागासलेले प्रदेश आणि परिस्थितीक संवेदनशील प्रदेश यातील भेद सांगा
(ब) प्रादेशिक नियोजनाची वेगवेगळी तंत्रे स्पष्ट करा.
(क) भारतातील मागासलेल्या प्रदेशांच्या समस्यांची चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. १५
- (अ) प्रदेशाची श्रेणीविषयक संरचना ठरविण्याची पद्धती काय आहे?
(ब) भारतातील प्रादेशिक नियोजनाची व्युत्पत्ती किती प्रमाणात यशस्वी ठरली आहे? ते स्पष्ट करा.
(क) आकारिक प्रदेश, कार्यात्मक प्रदेश व समस्याग्रस्त प्रदेश यामधील भेद सांगा.
४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. १५
- (अ) 'प्रदेश' ही संकल्पना स्पष्ट करा. मागासलेले प्रदेश ओळखण्यासाठी कोणते निर्देशक उपयुक्त ठरतात? तसे स्पष्ट करा.
(ब) अल्पविकसित अर्थव्यवस्थेच्या प्रक्रियेत योगदान ठरणाऱ्या भांडवल, तंत्रज्ञान व मानवी कौशल्ये या घटकांच्या महत्त्वाविषयी चर्चा करा.
(क) आर्थिक विकासात भर टाकणाऱ्या कारकांचे स्पष्टीकरण द्या. आणि संतुलित विकास म्हणजे काय? ते स्पष्ट करा.
५. (अ) खालील संज्ञा स्पष्ट करा(कोणत्याही दोन):
१. बहुस्तरीय नियोजन
 २. आदिवासी क्षेत्रीय विकास
 ३. वाढ आणि विकास
 ४. राष्ट्रीय आणि प्रादेशिक नियोजन
 ५. प्रादेशिक अनुशेष

८

Turn Over

(ब) कोणतेही सात बहुपर्यायी प्रश्न सोडवा.

१. हुगळी येथे -----कारखाने केंद्रित झालेले आहेत.

(अ) ताग (ब) कापड (क) चहा

२. फळप्रक्रिया उद्योग -----ठिकाणी आढळतात

(अ) नागपूर (ब) कानपूर (क) वेगुर्ला

३. सर्व क्षेत्रांचा एकाच वेळी विकास म्हणजे -----विकास होय.

(अ) संतुलित (ब) असंतुलित (क) प्रादेशिक

४. विकसित देशामध्ये मृत्युदर ----- आढळतो.

(अ) उच्च (ब) कमी (क) शून्य

५. चहा कृषी -----ठिकाणी आढळते.

(अ) हुगळी (ब) हुबळी (क) हिंगोळी

६. आर्थिक विकासाची व्याख्या -----यांनी केलेली आहे.

(अ) रोदान (ब) पॉल स्टॉर्म (क) मेयर व बाल्डवीन

७. काच कारखाने -----ठिकाणी आढळतात.

(अ) बल्लारपूर व गोंदिया (ब) नागपूर (क) नासिक

८. उच्च जन्मदर ----- देशात आढळतो.

(अ) विकसित (ब) अविकसित (क) विकसनशील

९. राष्ट्रीय उत्पन्नात वाढ किंवा घट न होणे म्हणजे-----विकास होय.

(अ) शून्य (ब) धन (क) ऋण